

<sida1>

[<Ink.den 7 Jan. 1853 192/1852> [Consistoriets noteringar](#)]

Till Maxime Venerandum Consistorium!

Från Landshöfdingeembetet i Piteå till Maxime Venerandum Consistorium ingifven afskrift af Krono Fogden H. W. Hackzells rapport, jemte Consistorii derå tecknade communication, till Contracts Prosten Herr Salomon Antman, äfvensom dennes till Pastorerna Fredrik Engelmark, Ingemar Lindstedt och undertecknad utställde circulaire, har, jemte öfrige till målet hörande handlingar, kommit mig tillhanda, den 17de November, och vågar jag i anledning deraft, ehuru för närvarande ganska svag till hälsan, i hwad på mig ankommer, skrifa till förklarings afgifvande, så mycket heldre som, Herr Contracts Prosten Salomon Antman, hvars commentarier i ämnet, torde länge sedan vara färdigskrifne, har medelst särskildt skrifvelse hotat, att anföra klagomål öfver dröjsmålet; men det kan icke vara mitt fel att dessa handlingar dröjt så länge på vägen.

Som Herr Krono Fogden Hackzells rapport innefattar en lång ramsa af berättelser om Krono uppbörd samt om tillståndet i Kautokeino, hvilket icke egentligen lärer höra till Herr Krono Fogdens Fögderi, så torde redan deraf kunna inhämtas, att Herr Krono Fogden gått något öfver gränsorna af sina egentliga embetsåligganden, enär han, oanmodad, blandat sig uti främmande Rikens Ecclesiastiska angelägenheter. Man kunde dessutom draga i tvifvelsmål, huruvida det må

<sida2>

höra till Herr Krono Fogdens verkliga embetsåligganden, att hålla kontroll öfver den andliga uppbörden i Fögderiet. Måhända har Herr Krono Fogden dertill fått något hemligt uppdrag af någon för Presterskapet okänd inquisitionens domstol, ty för Ortens Presterskap synes det otroligt, att en man, som är så upptagen af allehanda världsliga göromål, skulle af egen drift, företaga sig, att Speculera i andliga ämnen och derom ingifva långa rapporter till Landshöfdingeembetet.

Det kan icke gerna vara M. V. Consistorii mening, att jag eller någon af de förklaringsskyldige, skola besvara Krono Fogden Hackzells berättelse om det religiösa tillståndet i Koutokeino, Turtola och Alkula m.m. hvilka församlingar höra till främmande Riken, hvilkas Embetsmyndigheter, icke lära underlåta, att i officiel väg, fordra upprättelse, derest samvetsfriden i deras församlingar, på något sätt blifvit störd genom de religiösa rörelser, som uppkommit inom Karesuando, Jukkasjärvi och Pajala Församlingar — Och om Pastorerna Engelmark och Lindstedt redan ingifvit sina förklaringar öfver den del af rapporten, som rör deras församlingar, så torde jag få inskränka mig till den del af rapporten, som angår Pajala Församling.

Uti Pajala Församling, förekommer, så vidt jag kan förnimma, ingenting för Herr Krono Fogdens förnuft och sinnen anstötligt, utom de röster, som

stundom höras i kyrkan under predikan, och dessa ljud kallar Herr Krono Fogden för "tjut och skrån". Herr Krono Fogden är visserligen musikus, men huruvida han här träffat den rätta termen för det anmärkta ljudet, kan icke obetingadt medgifvas. "Tjut och skrån" får man ofta höra på gatorna i Haparanda, som äfven hör till

<sida3>

Herr Krono Fogdens Fögderi; men om dessa djuriska läten har Herr Krono Fogden ingenting anmält i rapporten, äfvenså får man höra "tjut och skrån" i Öfver Torneå, Hjetanjemi och Karungi; men öfver dessa läten har Herr Krono Fogden icke gjort några reflexioner, emedan Bacchar[-]ternas djuriska läten, troligen komma från ägta Lutheraner och kanske till och med ifrån polerade och dygdiga bröst; de kunna således icke störa Herr Krono Fogdens andagt. Men genom de andeliga ljuden som han hört i Wittangi och Pajala kyrkor, har hans andagt blifwit störd. Wisst är det mången som tviflar, huruvida Herr Krono Fogden infunnit sig i dessa kyrkor för annat än inquisitoriskt spioneri; men om Herr Krono Fogden har så fina örhinnor, att han icke kan höra de botfärdigas suckar och bönerop, emedan dessa bränna de obotfärdigas samveten, så kunde ju Herr Krono Fogden följa med de ägta Lutheranerna, som merendels få brottom att gå ut ifrån kyrkan, så snart någon från qvinnosidan upphäfver ett ångestskri eller glädjerop, ty rop af båda slagen förekomma äfven i Pajala kyrka, någongång, när ett Lagens eller Evangelii ord träffar ett förkrossadt hjerta som en blix. Om det är Lagens blix från Sinai berg som träffar hjertat, så uppkommer ett ångestskri; är det en stråle af Evangelii ljus, som träffar det förkrossade hjertat, så måste den förkrossade upphäfva ett glädjerop och det står platt intet i deras magt att undertrycka dessa höga känslor: de måste gifva sina känslor luft genom ljud; ty i motsatt fall, skulle deras hjertan brista.

Men, säger rapportören, äro dessa ljud ofrivilliga, så äro de ropande utom sina sinnens bruk och bör derföre bortskaffas ifrån kyrkan — ja som Herr Krono Fogden vill och befaller; men icke har jag funnit någon paragraf i

<sida4>

kyrkolagen, som bjuder att Predikanten bör göra en paus i predikan och ropa, Herr Krono Fogde! Eller Herr Krono Länsman! drag ut den der personen, ty han stör Herrarnes andagt, eller om, såsom händelsen är i Pajala, dessa Kronans män infinna sig en eller par gånger om året i kyrkan, skulle Predikanten då göra en paus i predikan och ropa till kyrkvaktaren eller Spögubben, Kyrkvaktare! Spögubbe! drag ut dem som ropa, ty de störa Herrarnes andakt.

Jag har hört berättas att aflidne Comminister Viklund blifvit suspenderad på ett halft år för en paus i Predikan som han måste göra då en af åhörarna steg upp och höll ett kort tal till Församlingen. En sådan predikomethod var visserligen bruklig och äfven loflig i Apostelen Pauli Församlingar, hvarest den förste talaren skulle tala, medan en annan af Andans ingifvelse talade; med denna ordning var i Comminister Wiklunds

dagar förändrad så till vida, att den första talaren fick plikta för det han teg en stund medan den andre talade.

En annan fråga blir det, huruvida en prest, som genom sitt tal till Församlingen lifvat andakten hos en del af sina åhörare, uti samma tal bör nedstämma andagten och säga till dem som gråta: tyst, I fån icke gråta, ty Krono Fogden och Contractsprosten anser sådant för "ylande" — Eller om det är sant, hvad som berättas om vår verldsberömde Predikant Herr Contracts Prosten och Kyrkoherden Salomon Antman, hvilken stundom är så rörd under sin egen predikan, att han gråter ensam för sig och ingen annan — men förmodligen gråter han öfver den förhärdade Församlingen, hvilken vid vissa högtidliga tillfällen säges hafva bestått af fyra personer, utom Klockaren och Spögubben. Om, säger jag exempelvis, vår Krono Fogde skulle se den högvördige Contracts Prosten Herr Salomon

<sida5>

Antman gråtande på predikstolen öfver Församlingens hårda hjertan som icke kunna förkrossas af Herr Contractsprostens bättringstårar, alldenstund de, jag menar Haparanda Församlings högtärade invånare springa efter främmande Gudar och välja sig Lärare på Ryska sidan, som predika i den förderfvade tidens smak, emedan Contractsprostens bot- och bättrings-predikan icke har kunnat behaga dem, skulle Herr Krono Fogden Hackzell kunna vara så obarmhertig, att han uti en ingifven rapport till Landshöfdingeembetet, ville håna dessa skröplighetens tårar och gifva dem ett annat namn, än de verkligen förtjena, det vore alldeles obarmhertigt. Hwad kan Herr Krono Fogden veta, af hvilka andeliga rörelser och af hvilka andens drifter den rörde mannen talar, när rösten af hans ord dör på tungan eller qvamnar i gomen och stannar slutligen i tårekörtlarnes region, den når således icke åhörarens hjertan. Jag har sett Herr Krono Fogden sjelf en gång gråta i kyrkan när Herr Pastor Engelmark predikade på tredje Söndagen i Adventet 1849 och den tiden hade Herr Krono Fogden helt andra öron, ty Pastor Engelmark var då väckt och predikade sådane ord som fingo gensvar i många Kristnas hjertan; men huru gick det sedan med Herrarnes omvändelse och Kristendom? Pastor Engelmark var den tiden absolut nyckter och alla hans åhörare gladde sig deröfver, de hoppades att i honom finna en trogen herde, som rätt föder Kristi hjord; men kampen med djefvulen i hans eget kött blef honom för hård, han måtte ge sig åt botten, och just i det ögonblick när han gaf sig öfvervunnen, tog han sig ett dugtigt rus på saken, och då skrifver Herr Krono Fogden Hackzell uti sin förra rapport, att Herr Pastorn var opasslig. Hwaraf visste han det? då Krono Fogden sjelf på återresan utspridde det rycktet att mossa hade växt på Herr Pastor Engelmarks tunga och derfore kunde han icke predika eller förrätta Gudstjensten. Jag tycker att den som efter bästa vett och samvete rapporterar, bör rapportera ärligt och icke föra Landshöfdingeembetet bakom ljustet. Herr Krono Fogden var

<sida6>

uti sin första rapport alldeles på Läsaressas sida, gillade Scholan i Kangos, berömde deras Kristeliga dygder, kunde icke fördöma deras andagt, icke

ens de andeliga ropen i kyrkan skorrade den tiden illa i Herr Krono Fogdens örhinnor. Men året derpå blef allting omvänt uti Herr Krono Fogdens inbillning, ty jag kan bevisa, att Läsarens sinnesstämning, åtbörder, tal, handlingar, ord, talesätt och läten, äro desamma 1852, som de voro 1849; men Herr Krono Fogden, vår beskedlige referent i kansliet, är icke presist densamma som han varit hafver, ty han har blifvit på ett för honom sjelf obegripligt sätt alldeles baklänges omvänt till sin gamla döda tro, och häri ligger knuten hvarföre han uti sin första rapport var läseriets Advokat och upprigtiga försvarare; men uti sin andra rapport, blef han Läsarens fiende, och när han kommer med den fjärde urladdningen, tänker han förmodligen gifva Läsaren dråpslaget.

Vi måste alltså på förhand förklara, att Läsarens andeliga röster i Kyrkan kunna icke tystna, så länge som det finns en gnista af lefvande tro i deras hjertan; men med den andeliga döden inbryter också den andeliga dödsstillheten i Kyrkan: ingen suckar, ingen gråter, ingen qvider, ingen jämrar sig, ingen uppger ett ångest- eller glädjerop, och då hoppas jag, upphör också Herr Hackzell att spionera i Kyrkorna, han blir då nöjd och salig i hoppet, att allting gick som han räknade ut på sin geometriska ländtmätares tafla; men huru det går med räkningen i evigheten, det bryr han sig icke om — visserligen synes ändamålet med Herr Hackzells inquisitoriska spioneri vara en hemlig längtan, att på något lagbundet sätt komma åt Läsarens kroppar, enär han icke eger någon förmåga att martera deras själar; men huru skall detta gå till och genom hvilken

<sid7>

Lag paragraf, skall han kunna fjättra hjertats fria rörelser? Han kan icke beskylla dem för ir[r]lärighet, ty han har icke tid att studera Dogmatik. Och ännu mindre har han tid att se sig före uti de Symboliska böckerna, alltså tar han en §. som handlar om kyrkoförargelse. Denna Lag-§ är egentligen rigtad emot fyllhundar och okynniga gästar, som föra oljud i kyrkan; men i nödfall, kan samma §. användas emot läsaren, som också föra oljud i kyrkan, motiverna må nu vara hvilka som helst. Dessa oljud må vara ofrivilliga yttringar af den Helige Andes nådeverkningar eller af den onde, och det kan ju qvitta domaren lika; om ljuden komma ifrån en god eller ond ande, så skall dock roparen eller den som fört ljudet, plikta. Så har saken blifvit ansedd på andra sidan om Ryska gränsen och samma Lagtolkning torde äfven komma att gälla på Svenska sidan, såvida ryskt manér emot Läsaren kan ganska väl stå tillsammans med den svenska civilisationen. Om Historien i en framtid kommer att ställa svenskarnes intolerans i dess rätta dager, så bry de nu varande inquisitorerna sig föga om Historiens opartiska dom, ty deras ömtåliga samveten bära dem det vittnesbörd, att man bör göra allt för vinnande och befästande af den falska samvetsfriden. Hvilka följder dessa inquisitoriska åtgärder kunna medföra för Kyrka och Stat, det skall den närmaste framtiden utvisa. Historien har längesedan utvisat, huru skadliga religions förföljelserna varit för Frankrike. Bartolomei nattens blodfläckar är icke så lätt aftvättade och ännu står dessa offers blodiga skuggor hotande öfver det olyckliga landet. Hertigens af Alba blodsdömdare

voro visserligen samvetsgranne när de dömde ägta Katoliker jemte Protestanter till döden, ty de voro genast färdiga att med en sofism urskulda sig när de märkte sitt misstag; de försökte att tvätta sina samveten rena i Pitali [[Pilati](#)] vattenfat: om de

<[sida8](#)>

aflifvade voro oskyldige, så äro de salige, och voro de saker, så äro de med rätta dömde. Med sådan lätthet kan en inqvisorisk blodsdömstol urskulda sig här i tiden; men huru lätt den räkningen blir uppgjord i evigheten, det är ännu obekant. Herr Hackzell kan icke känna andans drifter uti den första Kristna församlingen, han kan icke känna huruledes dessa uppenbarade sig uti syner, och stundom i högljudda snyftningar t.e. då Apostelen Paulus tog afsed af de äldste i Ephesus. Apostlg. 20.37. Dylika känslöyttringar voro således icke ovanlige ibland de första Kristna. Skulle väl Herr Hackzell vilja anställa en Religionsförföljelse derföre, att vissa qvinnor ibland Läsarena äro känslofulla? Eller vill han att Predikanten skall tysta ned dem och säga: I fån icke gråta, herrarnes andagt blir störd, Krono Fogden vill att I skolen vara tysta. Om det skulle komma endast derpå an, att Herrarnes andagt blir störd, så skulle visst de flesta af dessa andagts störare vara borta ifrån Kyrkan för att beförtra Herrarnes andagt; men då de äro öfvertygade, att en del Herrar komma in i Kyrkan endast som andeliga spioner och i afsigt att göra narr af Läsarens gester, så hafva Läsarena lika stor rättighet, att gråta i Kyrkan, som Herrarne hafva rättighet att göra grimacer, ty Guds hus var icke byggt för sådane narrar allena, utan det var byggt för dem, om i Helgedomen söka upplysning och tröst för sina hjertan.

Så vidt jag kan finna förekommer uti rapporten ingenting vidare som kunde behöfva förklaring, utom den uppgiften, att de Svärmiska Lapparne i Koutokeino velat taga stöd för sina exesser af Prosten Læstadii predikningar, hvilken uppgift jag måste bestrida, såvida dessa Lappar hufvudsakligen afvikit från den lära, som blifvit predikad i Karesuando. De hafva af sina egna Prester blifvit lemnade utan Religions undervisning och utan bokstaflig kunskap, hvadan och den Religiösa rörelsen hos dem tagit en alldeles skef rigtning och urartat till svärmeri. —

Pajala och Kengis den 19de November 1858.

L. L. Læstadius.